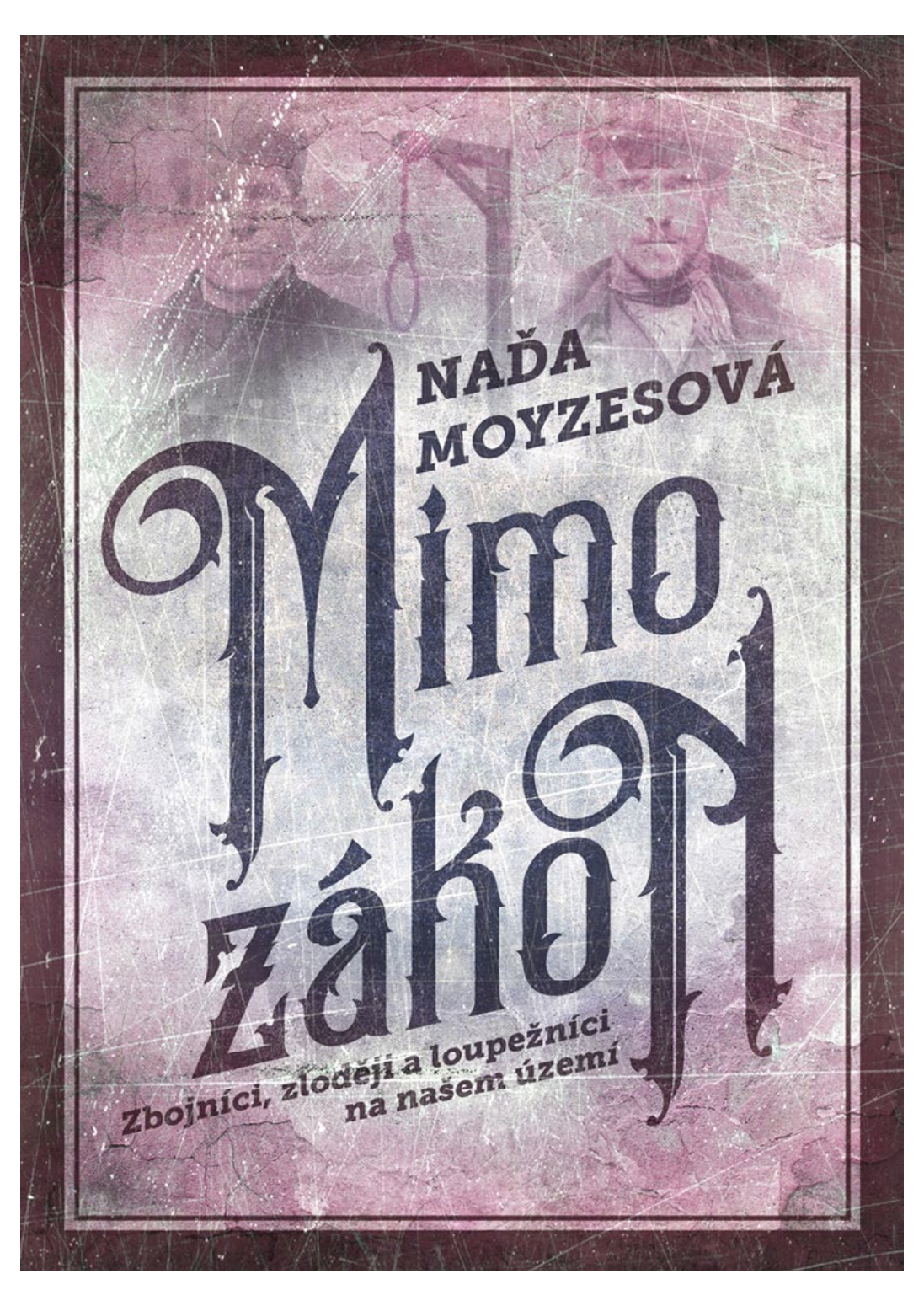

NAĎA
MOYSESOVÁ

Mimo zákon

Zbojníci, zloději a loupežníci
na našem území

Mimo zákon

Vyšlo také v tištěné verzi

Objednat můžete na
www.xyz.cz
www.albatrosmedia.cz

Nad'a Moyzesová
Mimo zákon – e-kniha
Copyright © Albatros Media a. s., 2018

Všechna práva vyhrazena.
Žádná část této publikace nesmí být rozšiřována
bez písemného souhlasu majitelů práv.

ALBATROS MEDIA a.s.

NAĎA
MOYZESOVÁ

Mimo zákon

Zbojníci, zloději a loupežníci
na našem území

ÚVOD

Kdysi dávno se opuštěné hrady a tvrze hemžily chamtivými lapky a loupeživými rytíři, tmavé lesíky, úzké soutěsky nebo rušné silnice okupovali lstiví loupežníci, městské trhy překypovaly nenechavými kapsáři a zloději a hluboké hvozdy skrývaly odvážné zbojníky. Prožijte četná napínavá i zábavná dobrodružství spolu s všeobecně známými lupiči, ale také s méně proslulými či neznámými poberty na různých místech Čech, Moravy a Slezska. Naše putování začneme ve 13. století, které bylo kolébkou loupeživých rytířů, a postupně projdeme století za stoletím třeba po boku Pancíře ze Smojna, Koldy ze Žampachu, Jiřího Kopidlanského, Bobliga z Edelstadtu nebo Ondráše, až se dostaneme na sám konec pouti do 19. století, kde na nás čekají nejslavnější čeští lupiči Babinský a Grasel. Některým příběhům staletí důkladně obrousila hrany, takže lotr z nich nakonec vyjde jako škodolibý dobrák, jiným ale čas přidal na ochromující hrůze a ničema se svými strašnými skutky podobá ďáblovi.

13. STOLETÍ

FRIDUŠ Z LINAVY

Krásenický vrch nad Týnem nad Bečvou, který jednou stranou strmě spadá k břehům řeky Bečvy, si v poslední čtvrtině 13. století vyhlédl rytíř Friduš z Linavy a rozhodl se, že na kopci vystaví hrad. Území sice po právu patřilo drahotušským pánům, ale s nimi si Friduš nelámal hlavu. Doba bezvládí, jež nastala po smrti krále Přemysla Otakara II., jeho drzému počínání jen přála.

Strmý kopec nad Bečvou si rytíř Friduš nevybral náhodou. Nedaleko odtud totiž vedla Jantarová stezka, po níž od Baltu až k Jadranu putovali kupci zejména s povozy naloženými drahocenným jantarem.

Stavba na kopci rostla jako z vody a rytíř Friduš se mohl za krátko radovat z nevelkého hrádku s okrouhlou věží, jenž dostal jméno Helfštýn či Helfenštejn. Sotva se s hradní posádkou nastěhoval, začal pomýšlet na loupežení. Od myšlenky byl k činu už jen krůček.

Friduš se svými loupežníky obíral jednoho kupce za druhým. Netrvalo dlouho a k uchu nového krále Václava II. se donesla řada stížností. Nechyběla mezi nimi ani výtka pána z Drahotuš, kterého Friduš připravil o kus panství.

Král Václav II. proto sebral početnou armádu a vydal se na Moravu. Když přitáhl pod vysoké helfštýnské hradby, vyzval rytíře, aby se vzdal. Avšak Fridušovi se jeho dosavadní život nadmíru zamlouval a nikterak nepřemýšlel o tom, že by ho změnil. Za nic na světě nechtěl opustit sklepy plné prvotřídního vína, komnaty přetékané zlatem, stříbrem i drahým kamením a v síních řady vykládaných truhlic pyšnicích se skvostnými oděvy.

Jakmile král pochopil, že Friduš nevyklidí hrad bez boje, nemeškal a přikročil k útoku. Královi vojáci vytrvale opírali o pevné hradby vysoké žebříky, z nichž je Fridušova posádka neúnavně shazovala. Také je hojně zalévala vařící smůlou, a když se přece jenom některý z králových vojáků dostal nahoru, šikovný lučištník mu proklál hrdlo šípem.

Když oboustranně vyrovnaný boj trval už celý týden, rozhodl se král, že Helfštýn raději umoří hladem a žízní. Vojáci neprodyšně oblehli hradby kolem celého hradu, z něhož neměla šanci uniknout ani myš. Sotva rytíř Friduš pochopil, co král chystá, rozchechtal se na celé kolo. „Ctihodný zeměpán netuší, jak jsou na tom naše spižírny a vinné sklepy,“ plácal se pobaveně do stehů a hradní posádka se k němu ochotně přidala. „Však ho za čas přestane bavit polehávat pod hradem a určitě odtáhne.“ Avšak Václav II. byl silný král, který se nerad vzdával.

Dny ubíhaly a hradní posádce se dařilo výtečně. Aby nepřítelé trochu poškádlili, shazovali pod hradby ohlodané kosti pečinek, na kterých si každý den výtečně pochutnávali. Věřili, že královo

Exekuce

vojsko brzy odtáhne, a tak s jídlem a pitím nijak nešetřili. Jenže králova vytrvalost stále neochabovala.

Dřevěné ohrady na nádvoří hradu, v nichž se dříve tísnily desítky vypasených vepříků, za čas prořídly. Také ve vinných sklepích se dlouhá doba obléhání projevila nešťastně. Fridušově posádce zbývalo už jen pár soudků vína, krčících se v nejzapadlejším koutě sklepa, a v téměř pusté ohradě vyděšeně kvičelo několik hubených podsvinčat. Rytíř Friduš si začal dělat vážné starosti. Na hradě totiž chyběla studna a přístup k lesním pramenům byl odříznut královými vojáky.

Netrvalo dlouho a na hradě zavládl hlad a žízeň. Hladová posádka nepřetržitě prolézala sklepení, kde ze zoufalství lovila krysy a ždímalá vlhký mech. Na nádvoří střílela ptáky, kteří zabloudili nad hrad, a když měla obzvlášť velké štěstí, chytila i zatoulanou veverku. Proti Helfštýnu se snad spikla i příroda, protože nebe nepřetržitě nabízelo jen blankytně modrou barvu. Široko daleko ani jeden dešťový mrak.

Jednoho dne došly vypelichané krysy i plesnivý mech. Rytíř Friduš zmalomyslněl. Vyšel na vyprahlé nádvoří a zahleděl se na bezmračnou oblohu. „Klidně zaprodám svou duši,“ zvolal najednou, „jen když se nebudu muset vzdát.“ V tu chvíli se nebe zatáhlo černočernými mraky, z nichž vyjel klikatý blesk. Jakmile se ozval ohlušující hrom, stál před rytířem neznámý chlapík v dlouhém rudém plášti. „A na kolik si svou loupežnickou duši ceníš?“ bez okolků přešel k věci tajemný cizinec. Friduš se trochu lekl a nejprve neznatelně couvl. Hned však zase sebral odvahu a odhodlaně vyhrkl: „Svou duši vyměním za vodu!“ Cizinec se spokojeně usmál: „Ale to je pro mě hračka.“ Napřáhl ruku k obloze a tmavá mračna ozářil další klikatý blesk, který udeřil

do země pod hradním palácem. Země se zachvěla a za strašlivého hřmotu pukla. Sotva se v zemi objevil otvor, rychle se zaplnil vodou.

Hradní posádka vyrušená hlukem se seběhla na nádvoří a přidaly se k ní i strážé z hradeb. Když všichni přispěchali na místo, kde vznikla nová studna, uviděli, jak cizinec popadl Friduše za límec a hodil ho do vody. Několik nejvěrnějších se chtělo pro svého pána do černé hlubiny vrhnout, ale než tak stačili učinit, z vody vylétla černá kačena a dříve čistá voda se zbarvila rudou krví. Hradní posádku rychle přešly myšlenky na záchranu svého pána, protože všichni pochopili, že černá kačena je zakletá duše rytíře Friduše.

Obléhatelé pod hradem si mezitím všimli pustých hradeb, a proto neslyšně vztyčili žebříky, po nichž obratně vyšplhali. Bleskurychle spustili padací most a otevřeli hradní bránu ostatním královým vojákům, kteří se potichu vplížili na hradní nádvoří. Vpadli překvapené hradní posádce do zad a rázem ji zajali.

Přestože se akce zdařila, byl král Václav II. velmi zklamaný, že na hradě nenašel strůjce všeho zla, rytíře Friduše z Linavy. A tak nechal alespoň pro výstrahu pověsit všechny ostatní helfštýnské loupežníky.

Studna s krvavou vodou dostala jméno Čertova. Začas se její voda vyčistila a zase byla čirá a ledově studená. Dalším helfštýnským pánům sloužila dobře po mnoho let, až do doby, kdy se hradu opět zmocnili zlí lidé. Tehdy vyschla a vícekrát se v ní voda neobjevila.

HARTMAN Z HOLŠTEJNA

Nepřístupný jako orlí hnízdo pevně posazené na vysoké skále býval v dávných dobách hrad Holštejn. Vystavěl si ho někdy kolem roku 1278 rytíř Hartman pocházející z rodu pánů z Ceblovic. Podle jedněch byl Hartman z Holštejna čestným šlechticem, avšak podle druhých, kterých je mnohem více, krvechtivým loupežníkem.

Rytíř Hartman prahnul po bohatství. V okolí jeho hradu nezůstal žádný obchodník či pocestný v bezpečí, protože Hartmanova posádka byla stále ve střehu. Jejich bdělému zraku nikdo neunikl. Přepadení se raději vzdávali bez boje, neboť doufali, že takto mají aspoň malou šanci uchovat si přinejmenším holý život. Našel-li se někdy odvážlivec, jenž se loupežníkům postavil na odpor, zajistil si tak vždy zaručenou cestu na onen svět. Tam mu rád pomohl sám Hartman, jemuž se pokaždé při pohledu na čerstvou krev příjemně zrychlil tep.

Jednoho dne už rytíři nestačilo jen okrádat osamělé povozy. Začal si brousit zuby na větší sousto. Už dávno si vyhlédl rajhradský klášter za Brnem, v němž sloužili mírumilovní mniši. Jak se správně domníval, v klášteře na něj čekalo velké bohatství. Stačilo jen přijít a obsloužit se.

Hartman s posádkou se dobře vyzbrojil, osedlal rychlé koně a vyrazil na lup. Než nadešel večer, dojeli na dohled ke klášteru. V blízkém lesíku ukryli koně a z brašen při sedlech vytáhli mnišské hábity, které si oblékli na zbroj. Pod dlouhými hávy se ostré meče lehce skryly. Loupežníci si stáhli kutny do tváře a s rukama zbožně sepnatýma na prsou vykročili k bráně kláštera. Jednoduchou lstí se dostali dovnitř, kde hábity rychle shodili a chopili se svých zbraní. Rajhradští řeholníci se loupežníkům rychle klidili z cesty. Mnozí se však ukrýt nestačili a byli bez milosti zavražděni. Rytíř Hartman nechal své kumpány, ať se do sytosti vyřádí, a sám zamířil do přilehlého chrámu. Vstoupil na svěcenou půdu a shodil z ramena měch. Omámeným pohledem klouzal po klášterním bohatství. U oltáře stály zlaté číše bohatě vykládané drahými kameny, vedle nich stříbrné misky na hostie, ozdobné monstrance a zlaté kříže. Hartman dychtivě přikročil k pokladu. „Tolik zlata, stříbra a drahokamů...“, vztáhnul roztřesenou ruku po první číši, když vtom ze sakristie vyšel nic netušící řeholník. Rytíř na moment ztuhl, ale vzápětí sáhl po meči a jedním pohybem probodl mnichovi srdce. Mrtvý řeholník padl pod oltář a Hartmanovi už nic nestálo v cestě. Chamtivě posbíral všechny cennosti a s krutým úšklebkem, jímž obdaroval řeholníkovu mrtvolu, opustil chrám.

Cestou zpátky na hrad hnal rytíř koně tak divoce, až mu pěna od pysku odlétávala. Nebylo divu. Nemohl se dočkat, až se

konečně octne sám s uloupeným pokladem v soukromí své komnaty. Jakmile dojel na Holštejn, bral schody po dvou, až za sebou nakonec zavřel dveře. Rozžal svíce a vysypal z měchu lup. Zlato, stříbro i drahé kameny se rozzářily tisíci hvězdami. Hartman okouzleně hleděl na bohatství a potom postupně bral do ruky každý kousek. Potěžkal ho, přešetřil, ba i kvalitu zlata okusil stiskem zubů. Byl nadmíru spokojený.

Vtom někdo zabušil na dveře. Rytíř přes poklad rychle přehodil příkrývku a otevřel. Za dveřmi stál Hartmanův kumpán, který řekl: „Hejtmane, posádka čeká na odměnu.“ Hartman vzal loupežníka kolem ramen a odpověděl: „Brachu, vyval ze sklepa tři baňaté soudky vína a vypij je se svými druhy na mé zdraví.“ Loupežník se spokojeně zakřenil a hned byl pryč. Rytíř zamkl dveře a vytáhl kovanou truhlu, do níž opatrně naskládal své bohatství. Truhlu pevně zavřel, přesvědčil se, jestli zámek drží, a už jen čekal, až hradní posádka zmůže víno.

Jakmile loupežníci po chutném moku usnuli, vyplížil se Hartman ze své komnaty a zamířil do jeskyně pod hradem. S těžkým nákladem na zádech klouzal po hladkých kamenech stále hloub do strže, až na něho konečně černě mrklo oko jeskyně. Rytíř zapálil louč a vpadl do tmy. Zašel až na konec sluje, kde začal kopat jámu. Vytrvale odhazoval hlínu a kamení, jež s rachotem dopadalo na zem. Po chvíli lopotné práce byl Hartman zbrocený potem s dílem konečně spokojen. Vložil truhlu do jámy, ale vtom zaváhal. „Ještě se s pokladem rozloučím,“ zašeptal a pozvedl louč, aby si posvítíl na zámek. Kruh světla dopadl na víko truhly a ozářil zřetelný otisk krvavé ruky. Rytíř leknutím upustil světlo, které po dopadu na zem zhaslo. V tu chvíli zahřměl jeskyní ďábelský smích. Objevila se

rudá záře, jež odhalila malou postavu stojící na truhle. Rytíř couvl. Mužik, celý v černém, se znova zachechtal a ohnal se po Hartmanovi: „Holštejský rytíři, v pekle se už na tebe těší horká koupel!“ Hartman zbledl a ucítil na svých rukou zvláštní lepkavé teplo. Podíval se na své dlaně a hrůzou vykřikl. Ruce měl umazané od rudé krve. Hned věděl komu patří. V příšerném strachu se pokřižoval a se zbožnou modlitbou na třesoucích se rtech vyběhl z jeskyně.

Rytíř Hartman se již nikdy více pro ukrytý poklad nevrátil. Nechal ho ve sluji napospas peklu. Po otřesném zážitku se roznemohl a dlouho byl v horečkách upoután na lůžko. Když se uzdravil, už to nikdy nebyl ten Hartman z Holštejna jako dříve. Dobrovolně se vzdal králi Václavu II., a protože tak učinil bez boje, byl mu všechen majetek vrácen.

HEŘMAN Z HOŠTEJNA

Z jednoho z malebných kopců Zábřežské vrchoviny shlížel kdysi na soutok Březné s Moravskou Sázavou pevný a rozsáhlý hrad Hoštejn. V poslední čtvrtině 13. století patřil hrad Matoušovi z Hoštejna, po němž ho převzal jeho syn Heřman, který později nechvalně proslul jako loupeživý rytíř.

Heřman z Hoštejna býval veselým, milým a poctivým mladíkem. Na hradě svého otce Matouše žil šťastně a bezstarostně až do doby, kdy jeho soused Ota z Mladějova odešel do světa.

Ota se svou sestrou Mirandou sídlil na mladějovské tvrzi, a když jednoho dne usoudil, že nadešel čas, aby se oženil, začal se ohlížet po vhodné nevěstě. Nemusel koukat daleko. Na druhém konci údolí stála tvrz Žichlín, kde seděl rytíř Bořita se svou dcerou Kedrutou. Ota nelenil a vydal se na Žichlín na námluvy.

Rytíř Bořita Otu rád vyslechl. Přislíbil mu ruku své krásné a zbožné dcery, ale jen pod jednou podmínkou. „Oto z Mladějova,“

promluvil Bořita zvučným hlasem, „dám ti svou dceru za ženu, ale jedině tehdy, když místo mě vykonáš pouť do Svaté země. Zamlada jsem se zavázal, že dojdu k Božimu hrobu, avšak různé důležité záležitosti mě zdržely doma. Teď už jsem na dlouhé putování starý, proto tě žádám, abys mě zastoupil.“ Ota Bořitu pozorně vyslechl a s očima zamilovaně upřenýma na Kedrutu souhlasil. Krásná Kedruta mu za strastiplnou cestu stála.

Ještě než Ota odjel, svěřil svou sestru Mirandu pod Bořitovu ochranu a také Bořitu požádal, aby v době jeho nepřítomnosti dohlédl na mladějovské panství. Bořita Otovi rád vyhověl a také Miranda byla potěšena, že na tvrzi nezůstane sama a navíc získá sestru, po které vždy toužila.

Čas běžel a Otova sestra Miranda kvetla před očima. Z něžného poupátka se rozvila v nádhernou růži, jež svou kouzelnou vůní vábila nápadníky z blízkého i vzdálenějšího okolí. Na žichlínské tvrzi se dveře skoro netrhly. Nebylo dne, aby na tvrz nezavítal nějaký mladík žádající o Mirandinu ruku. Avšak rytíř Bořita všechny odmítal. „Přijďte, až se Mirandin bratr, Ota z Mladějova, navrátí ze Svaté země,“ odmítal všechny. „Jedině on může do budoucnosti své sestry mluvit.“ Mezi odmítnutými nápadníky byl také Heřman z Hoštejna, jenž se do Mirandy beznadějně zamiloval. Také Miranda Heřmana v dlouhém zástupu mladíků nepřehlédla. Zalíbil se jí na první pohled a mohla si oči vyplakat, když i jeho rytíř Bořita vyhnal.

Heřman se však nevzdal a začal se s Mirandou scházet za Bořitovými zády. Sem tam znova zkusil u rytíře štěstí, ale vždy si odnesl stejnou odpověď jako prve. Mladí lidé však byli trpěliví. Měli celý život před sebou, proto poslušně čekali, až se Mirandin bratr Ota vrátí z cesty.

Jednou navštívili žichlínskou tvrz dva křižáci. Usměvavý rytíř Bořita je přijal v hodovním sále a když je dostatečně pohostil, nechal si zavolat svou dceru Kedrutu a schovanku Mirandu. „Kedruto,“ obrátil se nejprve ke své dceři, „pánové přišli ze Svaté země a přinesli nám smutnou zprávu. Tvůj vyvolený Ota vstoupil v Jeruzalémě do řádu templářských rytířů a víc se domů nevrátí.“ Potom ukázal na mladšího z křižáckých rytířů: „Nevěš však hlavu dcero, na ocet nezůstaneš. Tady ti představuji tvého nastávajícího chotě.“ Kedruta se nezmohla na slovo a v mdlobách se sesunula k zemi. Miranda hned ke své přítelkyni přiklekla, a když ji začala křísit, uslyšela: „Také ty, Mirando, nezůstaneš ochuzena. I pro tebe jsem našel ženicha, a tím se stanu já.“ Miranda vyskočila jako by ji štípla vosa. S očima plnými zloby se podívala na Bořitu a vyhrkla: „Nikdy se nestanu tvojí ženou, mé srdce patří Heřmanovi z Hoštejna a jeho také navždy zůstane!“ Potom s pláčem vyběhla ze sálu a zamkla se ve své komůrce, kde v rychlosti Heřmanovi napsala zprávu, kterou komorná okamžitě doručila na Mladějov.

Než se sešel den se dnem, čekala Miranda na svého Heřmana v hájku pod žichlínskou tvrzí. Sotva Heřman přišel na smluvené místo, vrhla se mu do náruče a s přerývavým pláčem mu vypověděla, co s ní Bořita zamýšlí. Heřman zachoval klid. Ukonejšil svou Mirandu a domluvil se s ní, že spolu příští den uprchnou.

Když se nazítří slunce vyhouplo nad obzor, čekal už Heřman v hájku pod tvrzí s dvěma koňmi připravenými na dlouhou cestu. Zakrátko se mezi stromy mihla světlá postava v dlouhých šatech a než se Heřman nadál, padla mu Miranda kolem krku. „Rychle, má milá,“ pospíchal Heřman, „vyhoupni se na koně, ať

už jsme za horami. Tady nás nic dobrého nečeká.“ Mirandu nemusel nikdo dvakrát pobízet. Mrštne se vyšvihla na koně, ale než stačila zvíře pobídnout k cvalu, vykřikla bolestí a spadla do trávy. Vyděšený Heřman seskočil z koně, a když svou milou obrátil tváří vzhůru, uviděl, že má srdce probodnuté šípem. „Né! Proboha né...” zasténal a rozhlédl se kolem. Na kraji hájku uviděl rytíře Bořitu, který zrovna natahoval tětívu. Než se Heřman nadál, prosvištěl mu druhý šíp kolem ucha a zabodl se hluboko do kmene stromu. Heřmanovi se do tváří nahrnula krev, tasil meč a rozběhl se za vrahem. Bořita však nečekal, až ho Heřman dostihne a vzal do zaječích. Heřman zanechal pronásledování, naložil mrtvou dívku na koně a vrátil se s ní na Hoštejn.

Na své tvrzi Heřman Mirandu slavnostně pohřbil, a když mu na tváři oschla poslední slza, vypravil se na Žichlín, aby se pomstil. Jakmile s vojskem dorazil pod tvrz, bez meškání zaútočil a zakrátko hořel pokořený Žichlín jasným plamenem. Bořita však Heřmanovi unikl. Vydal se tajnou podzemní chodbou k Mladějovu, kde se ukryl.

Vytrvalý Heřman pronásledoval rytíře i na mladějovskou tvrz. Když se mu podařilo na Mladějov vniknout, prohledal tvrz komnatu za komnatou, chodbu za chodbou. Nevynechal ani hluboké sklepení, kde našel nečekané tajemství.

V nejhlubší kobce byl ke zdi železy přikovaný Ota, jenž se před časem šťastně vrátil z pouti do Svaté země. Zrádný Bořita však už měl jiné plány, do kterých se mu Ota nehodil. Proto ho hanebně zajal a uvrhl do vězení na jeho vlastní tvrz.

Heřman vyčerpaného Otu osvobodil a dál pokračoval v hledání. Nakonec Bořitu našel v nejvyšší věži, kde se strhla prudká řež. Bořita se bránil zuby nehty, ale mladý Heřman měl

navrch. Těžké meče o sebe několikrát zařinčely a brzy utichly. V kaluži rudé krve zůstal na zemi ležet poražený rytíř Bořita.

Heřmanovi nad ztrátou Mirandy krvácelo srdce bolestí, ani zdařilá pomsta ránu nezacelila. Heřman se navždy zatvrdil a přivítal na Hoštejně hordu krvelačných zloduchů. Spolu s nimi se mstil okolnímu světu za neštěstí, které ho potkalo. Loupil a drancoval až do chvíle, kdy na sebe přivolal vojsko krále Václava II., vedené Závišem z Falkenštejna, jež hrad rozbořilo. Heřman skončil ve vězení, kde za čas našel smrt.

14. STOLETÍ

MIKULÁŠ Z POTŠTEJNA LOUPEŽIVÝ RYTÍŘ

Mikuláš z Potštejna býval dobrým rytířem. Na scestí ho přivedlo až náhlé úmrtí jeho otce Procka. Procek z Potštejna otevřeně vystupoval proti králově laskavé podpoře cizích pražských a kutnohorských měšťanů, kteří vyváželi kutnohorské stříbro za hranice. Za největšího magnáta stříbrných dolů tehdy platil Peregrin Puš, s nímž Procek vedl dlouholetý spor o hranice potštejnského panství. Puš prý kácel potštejnské lesy, jejichž dřevo potřeboval na výrobu dřevěného uhlí nutného pro tavení stříbrné rudy. Jejich spor vyvrcholil roku 1311, kdy byl Procek z Potštejna v Praze zákeřně zavražděn. Všeobecně se tušilo, že vrahem je nejspíše Peregrin Puš, avšak chyběly důkazy.

Jakmile se k Mikuláši z Potštejna donesla smutná zpráva o otcově smrti, hned věděl, kde hledat viníka. S žádostí o službu se obrátil na Oldřicha z Brandýsa, s jehož pomocí Puše zavraždil, a tak otce pomstil.

Záhy byl Mikuláš zatčen. U soudu se hájil právem krevní msty, avšak Puše se mu z vraždy svého otce usvědčit nepodařilo, a proto byl vsazen do královského vězení. Na přímlovu mnoha vlivných českých šlechticů král znova zvážil Mikulášův případ a nakonec Mikuláše propustil. Jako dík za svobodu musel Mikuláš z Potštejna zaplatit vysoké pokuty a také se prý zúčastnit pochodu kajícníků. Morálně i finančně zdeptaný Mikuláš se zatvrdil. Zavrhl krále Jana Lucemburského a rozhodl se získat ztracený majetek nazpět.

Mikuláš přeměnil potštejnský hrad v sídlo loupeživého rytíře a do svých služeb přijal hordu odpadlíků stejného přesvědčení. Nejdříve vyjížděl až daleko na Moravu. Ale pomalu okruh své působnosti zužoval, až se spokojil s hranicemi svého panství, kde se zaměřoval hlavně na povozy německých kupců.

Během let se stížnosti na Mikulášovu drzost na králově stole jen množily, a tak se moravský markrabě Karel rozhodl zakročit. V létě roku 1338 vytáhl se svým vojskem proti Chocni, která náležela k potštejnskému panství, a za několik dní ji dobyl. Poté se Mikuláš markraběti vzdal a před silou jeho vojska naoko zalitoval svých poklesků. Přísahal, že se své rytířské cti vícekrát nezpronevěří, a s tímto slibem se markrabě Karel spokojil. Mikuláš z Potštejna však svůj slib nesplnil a sotva markrabě odtáhl, zase se začal plně věnovat výnosnému loupežení.

O rok později moravský markrabě opět stál pod potštejnským hradem, ale tentokrát rovnou mluvily zbraně. Po devět týdnů obléhala hrad markraběcí vojska, až ho nakonec dobyla. Mikuláš se s hrstkou zbylých opevnil v hradní věži a odmítl se vzdát. Markrabě Karel proto nechal věž prostě podkopat. Nestabilní hradní věž se záhy zřítila a Mikuláš z Potštejna našel v jejích sutinách smrt.

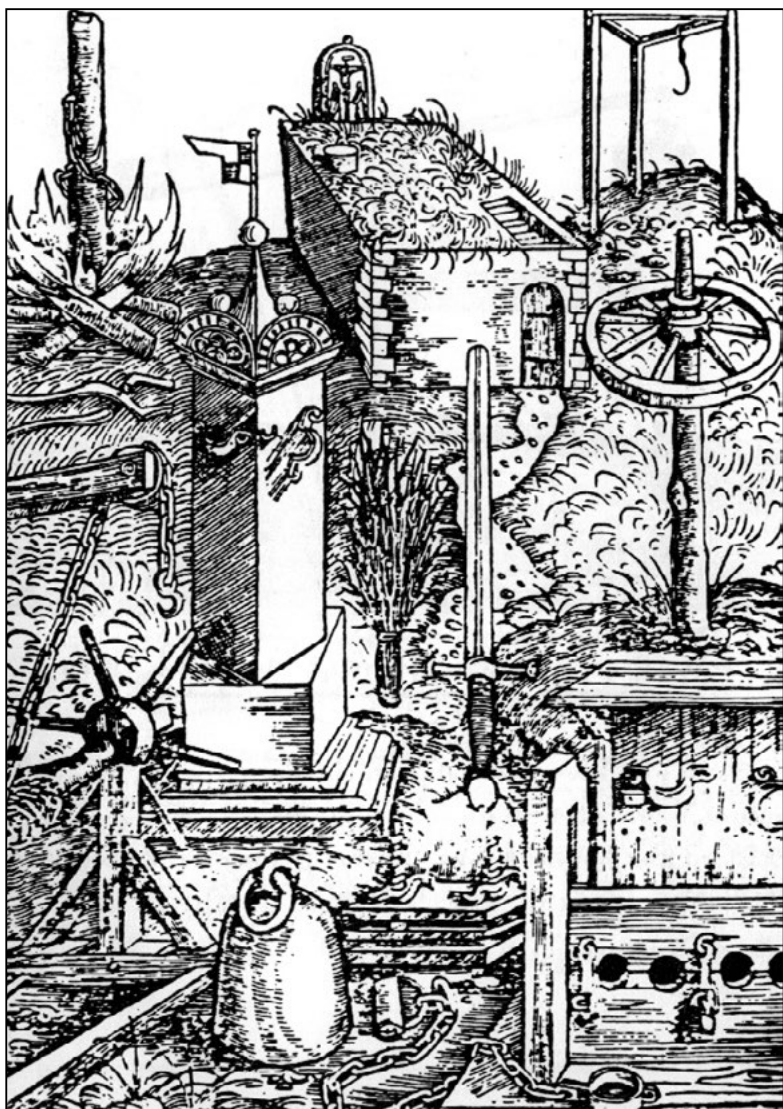
Zlatý kalich dobrého mnicha

Ze zalesněného vrchu nad řekou Divokou Orlicí hrozí k nebi rozeklané hradby Potštějna, kterému kdysi vládl rytíř Mikuláš, jenž se zpronevěřil rytířské cti. Svůj meč nepozvedal ve jménu spravedlnosti, ale ze zloby a chamtivosti.

Avšak i loupeživý Mikuláš a jeho lotrovská cháska potřebovali jednou za čas odlehčit svému černému svědomí. To si myslela Mikulášova manželka Eliška z Lipé, když na hrad přijímala mnicha, aby za očistu duše jejího muže sloužil mše. Dobrosrdečného mnicha si nejvíce oblíbila rytířova dcera Anna, která ho v hradní kapli často navštěvovala a ráda s ním vedla předlouhé rozhovory o Bohu, víře či odpuštění.

Zato pan Mikuláš práh kaple nikdy nepřekročil. Nikdy neseplal ruce a neobrátil prosebný pohled k nebi. Na Boha zanevřel už před dávnými lety, když byl jeho otec s ným souhlasem krále hanebně zabit. Avšak vlídný mnich, zocelený suchým chlebem, pouhou vodou a tvrdým lůžkem byl trpělivý.

Jednoho dne si ale mnich přece jenom řekl: „Když nejde hora k Mohamedovi, musí Mohamed k hoře.“ A opustil stín kaple. Nečekal dlouho. Najednou se ozvaly hlasité kroky. Hradním nádvořím rázoval rytíř Mikuláš. Mnich se k němu kradmo přidružil a nenápadně zatočil hovor tam, kam sám chtěl. „Můj pane, na tvém místě na lavici v hradní kapli už leží silná vrstva prachu,“ mluvil, jako by másla ukrajoval, ale odpovědi mu bylo jen vzteklé uplivnutí. „Jestli zavítáš na ranní bohoslužbu, rád tvé místo uvedu do pořádku.“ Rytíř Mikuláš si mnicha zlostně změřil: „Jenom bys ztrácel čas, zakuklenče.“ A než zmizel v hradním paláci, křikl ještě: „Mě,“ uhodil se přitom pěstí do prsou, „ve

Šibenice a další popravčí a mučicí nástroje

své všivé kapli nikdy neuvidíš! Na to vem jed!“ Po rytířových zlých slovech se laskavý mnich pokřižoval a zkroušeně se odebral zpátky do kaple, aby se připravil na nové kázání o lidské pokoře a božím milosrdenství.

Několik dnů po ošklivé roztržce mnich opět těžce stoupal na kazatelnu. „Ovečky Páně,“ rozhlédl se po tvářích hrstky přítomných, „jsem rád, že jsme se...“ Vtom mu vřelá slova uvízla v krku. Na první lavici, mezi hradní paní Eliškou a její dcerou Annou, seděl rytíř Mikuláš. „Přece jen ve své zkaženosti nezabředl tak hluboko, aby opět nenašel pevnou půdu pod nohama,“ spokojeně si pomyslel dobrý mnich a když našel ztracenou nit kázání, pokračoval už zase k ostatním nahlas: „Že jsme se dnes sešli, abychom se společně zamysleli nad tím, zda je lepší dobře umřít, nebo špatně žít.“ Během dlouhého kázání měl sice nejasný dojem, že slyší slabounké chrápání, ale i tak byl nadmíru spokojen.

Rytíř Mikuláš poctivě navštěvoval kapli po celý měsíc. Paní Eliška, dcera Anna i dobrák mnich jen zářili štěstím. Ani jeden však netušil nic o opravdovém důvodu nenadálé rytířovy zbožnosti. „Hlupáku,“ smál se rytíř mnichovi v duchu, „ještě chvíli tě budu tahat za nos, a sotva si tě pevně omotám kolem prstu, udeřím.“ K Mikulášovi se totiž donesla zajímavá zpráva, že mnich někde schovává zázračný zlatý kalich, který má moc učinit člověka nezranitelným. „Sotva bych v kalichu smočil rty,“ snil rytíř, „už nikdy by mi žádná zbraň neublížila. Pak bych se všemi, kteří se na mě provinili, důkladně zatočil.“ Jenže týdny ubíhaly a čarovný pohár stále nikde.

A tak jednoho dne došla rytíři Mikulášovi trpělivost. Vynechal kázání, a když se mnich přišel zeptat na důvod jeho

nepřítomnosti, rovnou na něj udeřil: „Konec hry, zakuklenče! Dej sem zlatý pohár, sic se ti zle povede!“ Hodného mnicha zlostně vychrlené výhružky zaskočily. „Ne slovo boží, ale mamon ho přivedl do kaple,“ proletělo mu hlavou. „Jak jsem jen mohl být tak slepý!“ Avšak nahlas řekl: „Trváš-li na svém, pane, chvilku posečkej a já pohár ihned přinesu.“ Rytíři se na tváři mihl úsměv. „Tak se mi líbíš!“ plácl mnicha po zádech. „Ale ať jsi natošup zpátky, jinak se neznám.“ Mnich přikývl a odspěchal do kaple. Po chvíli čekání se rytíř rozkřikl: „Tak bude to?“ Ale všude bylo ticho jako v kostele.

Dobrý mnich neměl vůbec v úmyslu vydat zázračný pohár do chtivých spárů svého pána, a proto uprchl zadním vchodem z kaple ven. Co mu nohy stačily, utíkal z prudkého kopce dolů, do míst zvaných Modlivý důl. Zastavil se teprve v hustých bukových lesích, proklaných hlubokými roklemi, kde si vyhlédl suché místo pod skalním převisem. Tam usedl na kámen a zhluboka vydechoval. „Zlatý pohár se nikdy nesmí dostat do nepovolaných rukou,“ přemýšlel horečnatě. „Musím ho někam ukrýt, jinak by napáchal více škody než užitku.“ Odvalil kámen, na kterém ještě před chvilkou seděl a na jeho místě vyhloubil jamku. Potom sáhl po kutnou do tajné kapsy, odkud vytáhl pohár. Políbil ho a zahrabal. Nakonec vrátil kámen na jeho původní místo.

Když se postaral o bezpečí poháru, začal se starat o své. Pod skalní převis si nanosil hromadu chvojí, na kterém si ustlal. Potom prozkoumal okolí, kde našel několik bylin, z nichž si uvařil chutný čaj. Sotva pookřál, hned se cítil lépe.

Mezitím na hradě rytíř Mikuláš prohlédl léčku a přísahal mnichovi smrt. Jenže ani za mák netušil, kde ho hledat. Zato rytířova dcera Anna tušila. Vždyť to byla právě ona, kdo kdysi

mnichovi o Modlivém dole vyprávěl. Rychle se vydala do spižírny, naskládala do košíku nejnnutnější potraviny a potom se už nepozorovaně vytratila z hradu.

Od toho dne nosila rytířova dcera Anna mnichovi jídlo pravidelně. Ale každý dobrý čin musí být po zásluze potrestán, a tak i na Annu nakonec došlo.

Jednou vpodvečer se Anna opět kradla mezi stromy k mnichově skrýši, když vtom jí zastoupili cestu dva zbrojnoši z Mikulášovy sebranky. „Kampak tak pozdě, maličká?“ úlisně se zeptali, aniž by v ní poznali dceru svého pána. „Jen tak, na býlí,“ zadrkotala zuby Anna. „Vidím, že nijak zvlášť nespěcháš, tak si trochu zašpásujeme,“ nadzvedl jí mečem sukni jeden zbrojnoš. „Co na to říkáš?“ Anna se vyděsila. Zahodila košík a rozběhla se zpátky na hrad. Jenže zbrojnoši ji brzy dostihli a zezadu prokláli mečem.

S mrtvolou přes rameno se potom vrátili na hrad pochlubit se rytíři. Mikuláš z Potštějna, zaslepený touhou po zlatém kalichu, však pro mrtvou dceru netruchlil, protože jeho mysl navždy zaměstnal bláhový sen o nezranitelnosti.

Zlatý kalich už vícekrát nikdo nespatriil, a tak možná leží v Modlivém dole dodnes. Také po mnichovi se navždy slehla zem. Skutečností však zůstává, že rytířova dcera Anna kdysi v lese doopravdy nezemřela, ba naopak svého otce Mikuláše z Potštějna o několik desítek let přežila.

Ztracené poklady rytíře Mikuláše

Více než dvě desítky let sužoval rytíř Mikuláš z Potštějna své okolí loupežnými nájezdy. Němečtí kupci se před ním třásli jako

osiky a při cestě přes potštejnské panství drmolili jednu modlitbu za druhou. Marně doufali, že tentokrát dopraví své zboží do cíle v pořádku.

Mezi lidmi se proto začalo vyprávět, že rytíř Mikuláš na svém hradě ukrývá nesmírné poklady. Takové, o jakých se nikomu z nich nezdálo ani v těch nejodvážnějších snech. Po celá staletí si pokolení za pokolením líčilo nádheru bohatství, jehož množství se časem rozrostlo do nekonečných rozměrů.

Když se asi po čtyřech staletích od smrti Mikuláše z Potštejna narodil Jan Antonín Harbuval, hrabě z Chamaré, tak i jemu chůva vyprávěla o Mikulášových pokladech. Prastaré zkazky o truhlicích přetékaících zlatem a drahocennými šperky, které rytíř Mikuláš získal prodejem naloupeného zboží, nadšený hrabě hladově hltal. A potom za přízračných nocí, když mu kulatý měsíc v úplňku nakukoval přímo do pokoje, horečně blouznil ze spaní, nemocný touhou po rytířově bohatství.

Sotva mladý hrabě dospěl a stal se dědicem potštejnského panství, rozhodl se své dětské sny uskutečnit. Stůj co stůj musí poklady Mikuláše z Potštejna najít. I kdyby měl hrad Potštejn rozebrat na kameny a ty potom rozbít na prach.

A tak opravdu jednoho dne, s partou svalnatých pacholků vybavených krompáči, lopatami a vědry, rázně stoupal do příkrého kopce, jehož vrchol ho od dětství přitahoval jako magnet. Došel dovnitř zříceniny, kde se rozhlédl po zdech hradního paláce, z nichž slepě zíraly okenní portály. Zatímco si pacholci polehali do husté trávy, hrabě bloumal kolem zdí. Nahlížel do výklenků, prozkoumal starý kamenný erb Pernštejnů, až se nakonec zastavil u jednoho kamene zasazeného do hradní zdi. Očistil ho rukou a užasl: „Starý latinský nápis. Konečně správná indicie!“

Na kus papíru si zapsal několik sotva čitelných slov a začal překládat. „Signata instes caritas...” mumlal si zamyšleně, „tím se jistě rozumí: na poznamenaném začni...” Vstal jako zmámený a všechno se s ním zatočilo. Papír i tužka mu vypadly z rukou: „Ano! Tady na tomto místě je jistě zakopán rytířův poklad.” Setřel si krůpěje potu, které mu z rozčilení vyvstaly na čele a kývl na pacholky: „Konec přestávky! Tady ihned začněte kopat.” Potom se posadil opodál a sledoval, jak kopáči postupují níž a níž.

Na označeném místě však hrabě nic nenašel, protože si nápis přeložil špatně. Doopravdy na něm stálo: „Signata juste securitas...,” což spíše značilo: „Znamenaje správně bezpečnosti...” Jeho indicie tak měla s pokladem pramálo společného. Hrabě však v hledání nepolevil.

Začal znova na jiném místě, kde jeho pacholci brzy narazili na podzemní chodbu. „Sláva! Kde jinde, než v podzemí přece bývají poklady ukryty,” zajásal a nedočkavě pobízel kopáče k ještě většímu úsilí. Sotva pacholci prorazili strop podzemní chodby, skočil nedočkavý hrabě hned dovnitř s rozžatou lucernou. Míhotavé světlo odhalilo spletitý labyrint chodeb rozbíhajících se do všech stran.

Příští den dorazil hrabě na hrad vybavený rolí papíru, na nějž od té chvíle pilně zakresloval plány podzemí. Avšak ať zabloudil na kterýkoliv konec chodby, nikde nebyla po pokladech rytíře Mikuláše ani památka.

Zatímco hrabě prolézal temné podzemí, pacholci se činili shora. Kopali o stošest, hned na jednom, hned na druhém konci, ale také bez úspěchu. Začas hrad vypadal jako po nájezdu krtčích rodiny, avšak jediným výsledkem bylo, že se bortily hradní zdi a propadalo podzemí.

Více než dvacet let strávil hrabě pátráním po rytířově bohatství, než konečně zbytečné úsilí vzdal. Během té doby vyplýval na hledání značnou část rodového majetku a jediným přínosem, který mu z pátrání zbyl, byly dokonalé plány podzemních chodeb. A tak nakonec zůstaly rytířovy poklady neobjeveny a Mikuláš z Potštejna se poťouchle chechtal ze záhrobí, že dokázal někoho ožebračit i po smrti.

JAN PANCÍŘ ZE SMOJNA LOUPEŽIVÝ RYTÍŘ

Svého času bývaly Východní Čechy rájem loupeživých rytířů. Nejedeen hrad vypínající se nad vodami Tiché Orlice se rád vzdal rytířské cti a stal se hnízdem lupičů s modrou krví. Také hrad Žampach, dříve německy zvaný Sandbach, postihl stejný osud. V polovině 14. století na něm sídlil chrabrý Jan Pancíř ze Smojna, který stále nosil brnění. Odtud také pocházelo jeho přízvisko Pancíř.

Roku 1355 doprovázel Jan Pancíř císaře Karla IV. na korunovaci do Říma. Při cestě nazpět do vlasti se císař s vojskem zastavil v Pise, kde došlo ke vzpouře obyvatel města. Jako správný voják střežil Pancíř císařovu bezpečnost, seč mu síly stačily, za což byl po právu odměněn. Karel IV. ho povýšil na rytíře a sám mu na krk zavěsil zlatý řetěz.

Jakmile se Jan Pancíř vrátil na Žampach, zapomněl na chrabrost i rytířskou čest a dal se na scestí. Obklopil se družinou